

Havacılık
Askeri sanayi
Kül
potasyum
kur –
kavra -

ئاۋىئاتسىيە
ھەربىي سانائەت
كۈل
كالىي
تۈز –
ئۆزلەشتۈر -

گرامماتىكا

1- «-غىلى»لىق رەۋىشداش

پېئىل يىلتىزى ياكى ئۆزىكىگە «-غىلى، -قىلى، -گىلى، -كىلى» قوشۇمچىسىنىڭ قوشۇلۇشى ئارقىلىق ياسىلىدۇ ۋە جۈملىدە ھالەت بولۇپ كېلىدۇ. مەسىلەن:

كەت + كىلى ← كەتكىلى
كۆر + گىلى ← كۆرگىلى
قوپ + قىلى ← قوپقىلى
ياز + غىلى ← يازغىلى

ۋەتەننىڭ توپىسىنى كۆزۈمگە سۈرتكىلى كەلدىم.
ئايشەمخان ئورما ئورغىلى ماڭدى.

2- پېئىلنىڭ مەجبۇرىي دەرىجە شەكلى

مەجبۇرىي دەرىجە جۈملە ئىگىسىنىڭ ھەرىكەتنى باشقا بىر شەخسكە ئورۇنلىغۇزغانلىقىنى بىلدۈرىدىغان دەرىجە شەكلىدىن ئىبارەت. پېئىلنىڭ مەجبۇرىي شەكلى تۆۋەندىكىدەك ياسىلىدۇ:

ئۈزۈك تاۋۇش بىلەن ئاخىرلاشقان پېئىل ئۆزەكلىرىگە («-اي، - ەي، -ار، - ە» بىلەن ئاخىرلاشقانلىرى بۇنىڭ سىرتىدا) ۋە سوزۇق تاۋۇش بىلەن ئاخىرلاشقان بىر بوغۇملۇق پېئىل ئۆزەكلىرىگە « - دۈر، -نۈر، -دۈر، تۈر» ياكى «-غۇز، -قۇز، -گۈز، -كۈز» قوشۇمچىسى قوشۇلۇپ ياسىلىدۇ. مەسىلەن:

ياز + دۈر ← يازدۈر
چاپ + تۈر ← چاپتۈر
يە + گۈز ← يىگۈز
ئۆس + تۈر ← ئۆستۈر

ھېسام چاقچاق قىلىپ بىزنى كۈلدۈردى.
ئاخشام ئانام مېنى كىنوغا بارغۇزمدى.

ئا: مۇئەللىم باشقا ساۋاقداشلارغا شۇ خاتا جۈملىلەرنى تۈزەتكۈزدى. ئاخىرىدا مۇئەللىم ساۋاقداشلار ياخشى چۈشىنەلمىگەن مەسىلىلەرنى يەنە بىر قېتىم چۈشەندۈردى. بۇ قېتىمقى تەكرار ئارقىلىق بۇ دەرسنى تېخىمۇ ياخشى ئۆزلەشتۈردۇق.

يېڭى سۆز – ئىبارىلەر

Çekirdek	مېغىز
Yağ	ياغ
Eczacılık	دورىگەرلىك
Gıda	يېمەك
Kaynat -	قاينات -
Islak	ھۆل
Zencefil	زەنجىۋىل
Eşit	تەڭ
Karıştır -	ئارىلاشتۇر -
Bal	ھەسەل
Kat -	قات -
İyileştir -	ساقايت -
Kristal şeker	ناۋات
Tüket -	ئىستېمال قىل -
Yakıt	يېقىلغۇ
Araştır -	تەتقىق قىل -
Boya	سىر
Ağır (ölçüt)	قاداق
Besin	ئوزۇقلۇق
Kaymak	قايماق
Yaprak	يوپۇرماق
Boya maddesi	بوياق
Ham malzeme	خام ئەشيا
Suda beklet -	چىلا -
Zararlı haşarat	زىيانداش ھاشارەت
Dericilik	كۆنچىلىك
Kutup	ستولبا
Araba	ئاپتوموبىل
Vagon	كوزۇپ - ۋاگون
Sağlam	چىداملىق

يېمەكلىكلەرنى ياسىغىلى بولىدۇ. ئۇنىڭدا يەنە بەزى كېسەللىكلەرنىمۇ داۋالىغىلى بولىدۇ. قەدىمكى بىر دورىگەرچىلىك ھەققىدىكى كىتابتا مۇنداق يېزىلىدۇ: «ياڭئاق مېغىزىنى قاينىتىپ ئىچكەندە، تاماق سىڭمەيدىغان كېسەللىكلەرنى داۋالىغىلى بولىدۇ، ياڭئاق بىلەن ھۆل زەنجۋىلىنى تەڭ ئارىلاشتۇرۇپ سوقۇپ ھەسەل قېتىپ يېگەندە، يۆتەلنى ساقايتقىلى بولىدۇ. ياڭئاق مېغىزىدىن ياغ تارتىپ، ئۇنى ئىستېمال قىلغىلى، يېقىلغۇ قىلغىلى، ماشىنلارنى ئىشلەتكىلى، سىر ياسىغىلى بولىدۇ. بەزى ئالىملارنىڭ تەتقىق قىلىشى ۋە تەھلىل يۈرگۈزۈشىگە قارىغاندا، بىر قانداق ياڭئاق مېغىزىنىڭ ئوزۇقلۇق قىممىتى توققۇز يېرىم قانداق قايماقنىڭ ئوزۇقلۇق قىممىتىگە ياكى باش قانداق تۇخۇمنىڭ ئوزۇقلۇق قىممىتىگە تەڭ ئىكەن.

ياڭئاق يوپۇرمىقىنىڭ پۇرىقى ناھايىتى مەزىزلىك بولىدۇ. ئۇنى بوياقنىڭ خام ئەشياسى قىلغىلى بولىدۇ. ياڭئاق يوپۇرمىقىنى سۇغا چىلاپ قويۇپ، ئۇنى سويۇپ بىلەن ئارىلاشتۇرۇپ، بەزى زىيانداش ھاشارلارنى يوقىتىدىغان دورا ياسىغىلى بولىدۇ. ياڭئاق پوسىتىدىن ھەر خىل دورىلارنى ئىشلىگىلى ۋە كۆنچىلىكتە پايدىلانغىلى بولىدۇ.

ياڭئاق ياغىچىدا كاربۇت، ستولبا، ئۈستەل، ئورۇندۇق ۋە پاراخوت، ئاپتوموبىل، پويىزلارنىڭ كوزۇپ- ۋاگونلىرىنى ياسىسا ناھايىتى چىداملىق بولىدۇ. شۇنىڭدەك ئۇ ئاۋىئاتسىيە ۋە ھەربىي سانائەتتە مۇھىم ماتېرىيال. ياڭئاق ياغىچىنىڭ كۈلدە كالىي ماددىسى بولغاچقا، بۇنىڭدىن پايدىلىنىپ ئاشقازان كېسەللىكلىرىنى داۋالاشقا بولىدىغان دورىلارنى ئىشلەش مۇمكىن. ياڭئاقنىڭ ھەممە نېمىسى كېرەكلىك، قىممىتى ناھايىتى يۇقىرى.

II

دەرس تەكرار قىلىش توغرىلىق سۆھبەت

ئ: بۈگۈن يېشى دەرس ئوقۇدۇڭلارمۇ؟

ئە: يېشى دەرس ئوقۇمىدۇق، تۈنۈگۈن ئۆتكەن دەرسنى تەكرار قىلدۇق.

ئ: قانداق تەكرار قىلدىڭلار؟

ئە: مۇئەللىم بىزگە تېكىستنى ئوقۇتۇپ، تەرجىمە قىلدۇردى ھەم تېكىستتىكى بەزى

جۈملىلەرنى تەھلىل قىلدۇردى.

ئ: جۈملە تۈزۈمىدىمۇ؟

ئە: جۈملە تۈزۈردى. ئايتىپكىنلەرگە جۈملە تۈزۈردى.

ئ: ئۇلار تۈزگەن جۈملىلەر توغرا بولدىمۇ؟

ئە: بەزىلىرى توغرا بولدى، بەزىلىرى خاتا بولدى.